

FIGYELŐ
SZOLGÁLAT

ISMERTETÉSEK

001.89:061.1/100/

World Association of Industrial and Technological Research
Organizations /WAITRO/
Report of the founding meeting held in Vienna, 28-30 October 1970:

/Jelentés
az Ipari és Műszaki Kutatási Szervezetek Világszövetségének
alakuló üléséről/

Bécs, 1970. október 28-30.

New York, United Nations, 1971. 54 p.

/United Nations Industrial Development Organization Vienna/
/ ID/62; ID/WG. 75/13 /

A WAITRO /World Association of Industrial and Technological Research Organizations = Ipari és Műszaki Kutatási Szervezetek Világszövetsége/ 1970. október 28-30. között Bécsben megtartott alakuló közgyűléséről kiadott jelentés összefoglalja a Világszövetség létrehozását megelőző tevékenységet, az értekezlet eredményeit, a Világszövetség célkitűzéseit, működésének feltételeit, valamint közli a Világszövetség működési szabályzatát.

A Világszövetség létrehozásának gondolata először 1967 júliusában a fejlődő országokban működő ipari kutatóintézetek vezetői részére tartott UNIDO /United Nations Industrial Development Organization = Egyesült Nemzetek Iparfejlesztési Szervezete/ szemináriumon /Athén/ merült fel. 1967 decemberében az Athénben tartott Iparfejlesztési Nemzetközi Szimpóziumon már elfogadták és támogatták azt a javaslatot, hogy az UNIDO fontolja meg egy olyan nemzetközi szövetség létrehozását, amely az iparilag fejlett és fejlődő országok kutatóintézeteit és egyéb kutatási szervezeteit fogná össze.

1969. május 26-29. között Bécsben az UNIDO által szervezett szakértői értekezlet megvizsgálta a Világszövetség létrehozásának feltételeit. A szakértők megegyeztek abban, hogy mind a fejlett, mind a fejlődő országokban igen fontos szerepet játszhatnak a sokszor egy egész iparágat kiszolgálni és előrevinni képes ipari kutatóintézetek. Ahhoz, hogy ezt a szerepüket betölthessék, célszerűnek látszana az erőfeszítések nemzetközi szintű egyesítésére a Világszövetség létrehozása. A szakértői értekezlet tervezetet dolgozott ki a létesítendő Világszövetség célkitűzéseire, tagságára, finanszírozására és szervezetére vonatkozóan.

A tervezet iránt 63 fejlődő és 22 iparilag fejlett ország 167 szervezete fejezte ki érdeklődését.

Az alakuló közgyűlést az UNIDO segítségével Bécsben 1970. október 26-27-én készítette elő egy bizottság. Megvitatták az alakuló értekezlet napirendjét, a WAITRO alkotmánytervezetét /ID/WG.75/1/, szabálytervezetét /ID/WG.75/2/, a közgyűléssel kapcsolatos szabálytervezetét /ID/WG.75/3/, valamint a főtitkár választására vonatkozó alapelveit.

Megállapították, hogy a javasolt szervezet tevékenysége részben átfedést mutat az UNIDO néhány tevékenységével. Ez azonban szükséges, mert a WAITRO a javaslat szerint autonóm szervezet lesz, nem csatlakozik az Egyesült Nemzetek egyik szervezetéhez sem, valamint az utóbbiak sem lehetnek tagjai a WAITRO-nak. A WAITRO több tevékenysége viszont része lehet az Egyesült Nemzetek műszaki segélyprogramjainak. Az UNIDO az első években támogatni fogja a WAITRO-t.

A WAITRO alakuló közgyűlésén /1970. október 28-30., Bécs/, 54 fejlődő és iparilag fejlett ország /köztük Magyarország is/, valamint az Egyesült Nemzetek szervezetei és más nemzetközi szervezetek képviselőiben 94-en vettek részt. Összesen 84 ipari kutatási szervezetet képviseltek. I.E. STEPANEK igazgató /UNIDO Industrial Services and Institution Division/ kifejtette, hogy az UNIDO katalizáló szerepének gyakorlati kifejezése lesz a WAITRO tevékenysége. Különösen fontos szerepet fog betölteni a fejlődő országok ipari kutatásainak és iparfejlesztésének integrálásában. Reméli, hogy hasznos tanácsokkal fog szolgálni az UNIDO-nak az ipari kutatásokkal kapcsolatos munkájában is. Más előadók rámutattak arra, hogy a rohamosan fejlődő ipari kutatás az iparfejlesztés lényeges eszköze. Ezt a szerepét azonban csak akkor töltheti be, ha a különböző kutatási szervezetek regionális és országhatárokon túl is képesek az együttműködésre.

A közgyűlésen sor került az előterjesztett anyag megvitatására, a tisztségviselők megválasztására, illetve kijelölésére. Megbeszéltek és elfogadták az alakuló közgyűlésen az 1971. évi munkaprogramot is. Eszerint 1971-ben a WAITRO

kiadja a formális és finanszírozó tagok jegyzékét;

összeállítja és elküldi a tagok részére a WAITRO-val kapcsolatos dokumentumokat;

a potenciális tagok széles körében ismertté teszi a WAITRO megalapításának tényét;

kérdőíves felmérést szervez és végez a tagszervezetek kutatásainak természetére, óhajaikra és szükségleteikre vonatkozóan;

előállítja a potenciális tagok listáját és aktív propagandát fejt ki;

hírközlőnyt létesít és ad ki;

a WAITRO céljait elősegítő tervezeteket dolgoz ki és végrehajtásukhoz finanszírozót keres;

a tagság részére információs clearinghouse-t hoz létre;

előállítja az ipari és műszaki kutatási szervezetek részére érdekesnek ítélt konferenciák előrejelző naptárát;

előkészíti az 1972-es közgyűlést.

A végrehajtó bizottság 1971 júniusában Vancouverben /Kanada/ tárgyalja meg és értékeli az eddig elért eredményeket, elsősorban a pénzügyi és tagfelvételi kérdésekkel foglalkozva.

A WAITRO-ra vonatkozó híreket az Industrial Research and Development News, valamint az UNIDO Newsletter c. folyóiratok közölnék. Az UNIDO és a WAITRO további együttműködésére vonatkozóan - a jelentés szerint - az UNIDO főleg szervezési segítséggel fog hozzájárulni a közös munkához, míg a WAITRO támogatást nyújt az UNIDO-nak

a kutatási munka fejlesztésére, szervezésére irányuló elképzelések kialakítása,

kutatás-vezetési szakemberek nyilvántartásának a rendelkezésre bocsátása,

az ipari és műszaki kutatási szervezetek jegyzékének összeállítása, valamint

az ipari kutatással kapcsolatos oktatási tevékenység lehetőségeinek kialakítása

tekintetében.

A füzet mellékletként tartalmazza:

1. az 1970. október 26-27-i előkészítő értekezlet összefoglaló jelentését;

2. az 1970. október 28-30-i alakuló közgyűlés résztvevőinek jegyzékét;

3. I.H. ABDEL-RAHMANNAK /UNIDO/ az alakuló közgyűlésen elmondott beszédét;

4. az alakuló közgyűlés napirendjét;
5. a WAITRO-val kapcsolatos dokumentumok jegyzékét;
6. a WAITRO alkotmány- és szabálytervezetét;
7. a WAITRO 1971. évi munkaprogramját;
8. a WAITRO tisztségviselőinek jegyzékét.

Az alakuló közgyűlésen magyar részről LUKÁCS László, a Villamosipari Kutatóintézet munkatársa vett részt.

1971. május 20-24-ig Budapesten tartózkodott - az OMKDK vendégeként Dr. P. TRUSSEL, a WAITRO főtitkára, a B.C. Research Institute vancouveri ipari kutatóintézet igazgatója.

/Schiff Ervin/

o^o

REFERÁTUMOK

KÖNYVEK

12/K/71

002.55:351/73/:659.2

Information support, program budgeting, and the Congress./
/Az információ problematikája az USA Kongresszusának munkájában:
kapcsolat a tervezési, költségvetési rendszerrel./
Ed. by H.L. Chartrand, K. Janda /and/ M. Hugo. New York,
/American Enterprise Institute for Public Policy Research,
1968./ 231 p.

A kötet a Kongresszus /USA/ munkájához alapvetően szükséges informáltság biztosításának problémáival foglalkozó, igen magas szintű, 1968-ban tartott értekezlet előadásait és hozzászólásait tartalmazza. Az értekezleten széles körű szakembergárda vett részt a Kongresszus, a végrehajtó szervek, a felsőoktatás, valamint a magánvállalatok képviselőiben.

Az előadás- és megbeszélés-sorozaton külön-külön foglalkoztak:

a Kongresszus információs szükségleteivel és a jelenlegi információellátottsággal;

a Kongresszus külső információforrásaival: a kormányzati szervek és a magánszektor mint információforrások jelentőségével;

az automatikus adatfeldolgozás, az országos információs hálózat szerepével;

a nem megfelelő informáltság következtében létrejövő túlterhelés okozta munkaerő-problémákkal;

a számítógépre alapozott rendszerek előnyeivel és hátrányaival;

a közszolgálati és magánérdekeltségű információtárak integrálásával;

az információ és az informáltság fontosságával és jelentőségével a hatékony kormányzati költségvetés döntéshozatalában.

A szeminárium alap gondolata az volt, hogy az ország /USA/ fejlődése a kongresszusi döntéshozatali munka helyességével és hatékonyságával szoros kapcsolatban áll. A tájékoztatást tökéletesíteni kell: ez azonban csak interdiszciplináris alapon képzelhető el.

Lényeges különbség tapasztalható a törvényhozó, a végrehajtó, illetve a magán érdekeltségű intézmények informáltsága között: a felsorolásnak megfelelő sorrendben a jól informáltság - az adott szinten hozandó döntésekhez szükséges információ rendelkezésre állása - nő. A törvényhozó és bizonyos fokig a végrehajtó szervek informáltságának tökéletesebbé tétele csak integrált erőfeszítéssel érhető el. A problémák megoldásában sokat segíthet az automatikus adatfeldolgozás, az országos információs hálózatok kifejlesztése és igénybevétele, számítógépes rendszerek üzemeltetése. Fokozott figyelmet kell azonban fordítani arra, hogy alkalmazásuk ne vezessen a Kongresszus információval való túlterheléséhez. Így a fejlesztés első stádiumában a lényeges feladat interdiszciplináris közelítésmóddal a megfelelő informáltságot biztosító rendszer intellektuális elképzelésének kialakítása, s csak másodrendű kérdés az ezeket az elképzeléseket gyorsan és hatékonyan kiszolgáló képes technológia keresése.

A fenti problémák általános vizsgálata után a kötet második részében az egyre növekvő jelentőségű központi költségvetés döntési fázisaiban mutatott speciális sajátosságokat tárgyalják. Foglalkoznak a költségvetés kialakításához szükséges információk problematikájával, valamint a költségvetéssel mint információforrással.

A kötetben több helyen kitérnek az USA államigazgatási munkájának részkérdéseire, a második világháború óta bekövetkezett változásokra. Egyes esetekben a szocialista országokkal kapcsolatos összehasonlítást is adnak.

/Schiff Ervin/

13/K/71

016:681.3

NEELAND, F.:

Bibliography on information science and technology.
 /A tájékoztatástudomány és tájékoztatási technológia
 bibliográfiája./
 Detroit, American Data Processing Inc., 1969. 287 p.
 /Information Technology Series./

Az 1924 tételt ismertető bibliográfia rendkívül érdekes anyagot dolgoz fel. A számítógépes információátvitel és -keresés, a gépi adatfeldolgozás, a tájékoztatási rendszerek működésével és technológiájával foglalkozó irodalom mellett regisztrálja az informatika elméletével foglalkozó, valamint a tájékoztatási tevékenység módszereiről beszámoló irodalmat is. Általában 1965-1966-ban megjelent folyóiratcikkeket, könyveket ismertet.

Használata problematikus, beosztása ugyanis betűrendes, de ez a betűrend három turnusban ismétlődik. A használatra vonatkozóan semmilyen utmutatást nem ad. A bibliográfiát a feldolgozott folyóiratok mutatója egészíti ki, megjelölve a folyóiratból vett tételek sorszámát a bibliográfiában.

/Szentmihályi János/

FOLYÓIRATCIKKEK

85/71

019.941.2:62

Műszaki repertórium a nagy- és kisipar számára 1970. /Repertorio tecnico per l'industria e l'artigianato, 1970./ = Supplemento al BID, Bollettino di Documentazione e Informazione Scientifico-tecnica, 1970. 1-2.sz. p.16. és 3-4.sz. p.11.

A Firenzében működő CIB /Centro Internazionale Bibliografico = Nemzetközi Bibliográfiai Központ/, mely Carlo CYA professzor irányításával végzi tevékenységét, az 1966-1969 között kiadott Sommario di riviste tecniche italiane helyett a Repertorio tecnica per l'industria e l'artigianato c. kiadvány szerkesztését határozta el.

CYA professzor az átalakítás szempontjairól és indokairól tájékoztatva a következőket fejté ki: Eddigi dokumentációs tapasztalataiból azt szűrte le, hogy a kisebb és nagyobb iparvállalatok vezetőinek és dolgozóinak, a tevékenykedő kisiparosoknak ideje rendkívül beosztott és szoros lévén, annak ugyszólván minden percét üzleti ügyeik, ipari termelésük stb. menetének és fellelítésének kell szentelniük, s így a szükséges szakmai információkra és dokumentációra fordított idejük az előbbi hasznos idő rovására megy. Ugyanakkor mégis érdekük

a naprakész tájékozódás, hacsak nem akarnak a tudományos-műszaki haladás iramától lemaradni. A dokumentalista feladata tehát az, hogy az ő esetükben ezt a két ellentétet összeegyeztesse, azaz a lehető legpraktikusabb és leggyorsabb informálódási lehetőséget teremtsen meg.

Az eddigi módszer és forma a tapasztalatok szerint nem felelt meg a fenti igényeknek, főleg a gyors tájékozódásnak, mert az időrendileg közölt, tehát nem tematikailag csoportosított adatok összeszedése nagy munkát kívánt. Az új módszer szerint az ipari és kisipari tevékenység ágazatai számára a megjelenő műszaki folyóiratok cikkeiből, rovataiból, hireiből és ismertetéseiből tárgyszavaknak megfelelően előre megállapított szempontok szerint emelik ki az információkat, melyeket ellátnak referátumokkal és bibliográfiai adatokkal.

A tárgyszavakat betűrendbe sorolják. Egy-egy cikk adatai szükség esetén négy-öt tárgyszónál is felhasználhatók. Ez az eljárás megfelelően biztosítja a szükséges dinamikus jelleget.

A repertórium említett tárgyszavai lehetővé teszik a számítógépes adatfeldolgozást is.

A repertórium fasciculusokra oszlik, melyek az év folyamán rendszeresen, de előre nem meghatározott időközönként jelennek meg. Így a kiadvány megszabadul a feldolgozott folyóiratok periodicitásának kényeszerű rendjétől, ami az eddigi kiadványnál különösen az utóbbi két évben jelentős kieséseket okozott.

Az előfizetési díj jelenleg évi 20 000 lira.

/Hodinka L./

86/71

021.63/481/

Egy országos könyvtártervezési és koordinációs központ: az oslói Riksbibliotektjenesten. /A national agency for library planning and co-ordination: Riksbibliotektjenesten in Oslo./ - TVETERÅS, H.L. = Unesco Bulletin for Libraries, 24.k. 3.sz. 1970. p.139-142.

A könyvtárak fejlődéstörténetének utóbbi évtizedeiben két összefüggő tendencia ismerhető fel: az egyik a specializációra, a másik az egyetemességre és a koordinációra irányul.

A specializáció mintegy visszatükröződése a természet- és társadalomtudományok, a műszaki és orvostudományok fejlődésében végbemenő változásoknak; ezek a tudományok a legaktívabb és legkorszerűbb dokumentációt kívánják meg a szakkönyvtáraktól. Azonban a kiadványok számának félelmetes növekedése, valamint a különböző tudományterületek kölcsönös összefüggése a szakkönyvtárak számára szükségessé teszi, hogy szoros kapcsolatban álljanak más, többé-kevésbé átfogó jellegű könyvtárakkal is. A II. világháború után az egyetemességre és a kooperációra irányuló törekvések megsokszorozódtak, és sok nemzeti könyvtár részt vállalt a bibliográfiai tevékenység, a központi katalógusok, a könyvtári anyag beszerzése, a központosított feldolgozás stb. területén. A nemzeti könyvtárak szerte a világon magukra vállal-

ták olyan feladatok ellátását, amelyeket más típusú könyvtárak alig-ha tudnának megvalósítani. A nemzeti könyvtárak dinamikusabbakká és hatékonyabbakká lettek, közülük sokan vezető szerepet játszanak a gépesítésben is, kevés hasonlóságot mutatva századunk első felének nemzeti könyvtáraihoz.

A nevelés, a kutatás és a gazdasági élet fejlődése a könyvtártudomány és a dokumentáció terén az országos szintű tervezést és kooperációt sürgetőbbé tette, mint valaha. Ez sok országban önálló irányítást igényel, amelyet a nemzeti könyvtárak egyéb feladataik mellett nem tudnak mindig biztosítani. A nemzeti könyvtárak igazgatói bonyolultan összetett intézményt vezetnek, az ezzel együttjáró problémák minden idejüket és szellemi erejüket felemésztik. Ennélfogva úgy látjuk, hogy egyrészt a nemzeti könyvtár, másrészt az országos tervezés és koordinálás kétszeres felelősségének viselése többé nem járható ut számukra.

A tervezés gyorsan változó világunk körülményei között komoly feladat a könyvtártudomány és dokumentáció területén is. Ez teljes munkaidőt igénylő elfoglaltság a szakemberek számára, akiknek a tudományos igényű kommunikáció, valamint az érdekelt ország gazdasági feltevélei terén teljes áttekintéssel kell rendelkezniük. Ezek a szempontok jellemzik azt a felfogást, amely a tudományos és szakkönyvtárak országos szervének, az oslói Riksbibliotektjenestennek /Tudományos és Szakkönyvtárak Országos Központja/ nevezett új intézmény mögött áll, amelyet a közelmúltban alapítottak Norvégiában, hogy a specializáció, valamint az egyetemesség és koordináció tendenciáinak metszéspontjából szembenézzon a fejlődés követelményeivel.

A Riksbibliotektjenestent olyan könyvtárigazgató irányítja, aki felelős a tudományos és szakkönyvtárak tervezéséért és fejlesztéséért országos szinten, ideértve a dokumentációt is. Ezen a téren a legmagasabb országos tekintély. Feladatai és felelőssége a következőkre terjed ki:

tanácsadás a kormányzati szervek részére tervezési, költségvetési, személyi ellátottság stb. kérdésében;

tanácsadás a könyvtárak és dokumentációs központok számára a racionalizáció, technikai felszerelés, építkezés stb. ügyekben;

gépesített országos tájékoztatási rendszer kifejlesztése;

tanácsadás új egyetemi és főiskolai könyvtárak, szakkönyvtárak stb. tervezésében;

a skandináv és nemzetközi együttműködési törekvések koordinálása;

a könyvtári anyag kooperatív beszerzésének megszervezése;

a Norvégiában kiadott publikációk központi katalogizálásának megszervezése;

a könyvtártechnika terén szabványosítási és fejlesztési kérdésekkel való foglalkozás;

a központi katalógusok tervezésének és fejlesztésének szervezése;

a könyvtárközi kölcsönzés és fotoszolgálat fejlesztése;

a bibliográfia tervezésének és fejlesztésének szervezése;

a hírlapok konzerválásával, mikrofilmezésével stb. való foglalkozás;

specializált közgazdasági és ipari országos tájékoztatási rendszer kifejlesztése;

nemzeti milió kifejlesztése a könyvtári és dokumentációs eljárás, a bibliográfia, a könyvszociológia és -történet, a szakirodalom tudományos használata terén folyó kutatás számára.

A könyvtárigazgató 18 tagu tanácson keresztül fejti ki munkáját, amelyben a tudományos és szakkönyvtárak, dokumentációs központok képviselői és a különböző területek információfelhasználóinak delegátusai vesznek részt. A tanács tagjait a művelődésügyi minisztérium nevezi ki hároméves időtartamra. Az igazgató hivatalból elnöke a tanácsnak, amely évenként két alkalommal ül össze. A tanács hatásköre a tudományos és műszaki tájékoztatás minden kérdésére kiterjed, továbbfejlesztési program kidolgozásának igényével.

Másik 7 tagu testület az Országos Tájékoztatási és Dokumentációs Bizottság lesz, amely meglehetősen gyakran fog összeülni, tudóskból, könyvtárosokból és dokumentalistákból áll majd.

A bizottság hatásköre az alábbi lesz:

mint a tudományos dokumentáció országos intézményének jelentéseivel és tanácsaival oda kell hatnia, hogy a kormányzati szervek megfelelő információs bázissal rendelkezzenek a tudományos kommunikáció és dokumentáció terén kialakítandó hatékony politikát illetően;

az érdekelt területeken a tervezés, a kutatás és a fejlesztés elősegítése;

a kutatás és a már megkezdett operatív tervezetek között a koordinálás előmozdítása;

a skandináviai és a nemzetközi kooperációban való részvétel elősegítése.

A bizottság első feladatainak egyike a norvég tudományos tájékoztatás és dokumentáció jelenlegi helyzetének tanulmányozása, valamint a tájékoztatási rendszer gépesítési költségeinek felbecsülése lesz. A munkát egy norvég szakértő végzi külföldi szakemberek bevonásával. A feladat elvégzése előreláthatólag egy évet vesz igénybe.

A bizottság intenzív figyelemmel fogja kísérfni a világ tudományos kommunikációjának fejlődését, és fontos feladata lesz az új eszközök és munkamódszerek norvég feltételek közötti alkalmazása. Erdekelt lesz a piacutatásokban is az ipar különböző területein, és elő fogja mozdítani a dokumentáció nagyobb mérvű igénybevételét a közep-nagyságu gyárakban. További fontos feladata lesz a dokumentációs szolgálat megerősítése a minisztériumokban.

A bizottság két tagja részt vesz az egyik állandó skandináv bizottságban, amelynek célja az, hogy szoros kapcsolatokat építsen ki a skandináv országok között, megosztva mind a feladatokat, mind az elérhető anyagi erőforrásokat is közöttük.

A Riksbibliotektjenesten számára jelentős feladat lesz, hogy a könyvtárak és a dokumentáció területén kurrens tájékoztatást nyújtson. Ez egy havonta megjelenő kiadvány - a Synopsis - útján történik, amely rövid híreket tartalmaz a különböző tervezetekről, kutatási eredményekről, az újabb fejlődésről, konferenciákról, jelentésekről, utazásokról stb., amennyiben azok a könyvtárosok, dokumentalisták, információfelhasználók szempontjából fontosaknak minősülnek.

Anyagi támogatást különböző forrásokból fog kapni, elsősorban a művelődésügyi minisztériumtól. A személyzet létszáma viszonylag alacsony lesz, mert sok tervezetet - szerződéses alapon - megfelelő szakemberek fognak kidolgozni.

Az első öt évben az új intézményt az Universitetsbiblioteket i Oslo /Oslo Egyetemi Könyvtár/ épületében helyezik el. Még nem döntöttek abban a kérdésben, hogy ezután új otthont fognak-e biztosítani számára. Ez az egyetem könyvtári épületének továbbfejlesztésétől függ. Természetszerűleg olyan intézmény számára, amely a könyvtártudomány és a dokumentáció területén fejti ki működését, előnyös, ha könyvtári miliőben kaphat elhelyezést. Az illetékes szervek mindenestre úgy határoztak, hogy egyelőre az új intézménynek az Egyetemi Könyvtártól, amely egyben a norvég nemzeti könyvtár is, meg kell kapnia a működéséhez szükséges mindennapi szolgáltatásokat /pl. reprodukció; nyomdai szolgáltatások stb./, hogy az adminisztráció ezzel is egyszerűbb legyen számára.

/Balázs J./

87/71

024:608.3/410/

Szabadalmi irodalom az angol könyvtárakban. /Patent library service in the United Kingdom./ - DUCHESNE, R.M. = Journal of Librarianship, 2.k. 3.sz. 1970.jul. p.196-204.

Angliában 24 olyan könyvtárat tartanak nyilván, amelyekben a szabadalmi irodalom bárkinek rendelkezésére áll. A cikk közli ezeknek a könyvtáraknak a jegyzékét körzetek szerint, észrevételeket tesz erre a könyvtári rendszerre, annak történeti fejlődésére, tevékenységére és költségeire. Statisztikai adatok mutatják, hogy a használat jelenlegi színvonala nem igazolja néhány jelenlegi vidéki

szabadalmi gyűjtemény fenntartását. Igyekeznek megkeresni az egyes ilyen könyvtárak használati szintje közötti különbségek okait és arra a következtetésre jut, hogy a kiadások szempontjából hatékonyabb lenne kisebb számú, de nagyobb méretű szabadalmi gyűjtemények fenntartása és azokat a lakosság és az ipar megoszlása szerint kellene elhelyezni. A cikk javaslatai megegyeznek a National Libraries Committee /Nemzeti Könyvtári Bizottság/ felfogásával és a javaslatok e könyvtári rendszer fejlesztési irányába esnek.

Ezek a könyvtárak az angol Patent Office-tól /Szabadalmi Hivatal/ ingyen kapják az angol szabadalmi leírásokat, mégpedig 16 könyvtár egy vagy több teljes sorozatot, 8 könyvtár pedig válogatott anyagot. A legnagyobb szabadalmi gyűjtemény az NRLSI /National Reference Library of Science and Invention = Országos Természettudományi és Találmányügyi Referenz Könyvtár/ tulajdonában van. /Azelőtt az állomány a Patent Office Libraryban /Szabadalmi Hivatal Könyvtára/ volt elhelyezve./ Az NRLSI az egész világ szabadalmi irodalmát gyűjti.

A Patent Office 1968-ban 41 082 szabadalmi leírást tett közzé. Egy szabadalmi leírás ára 4 shilling 6 penny, tehát az 1968-ban kiadott szabadalmi leírások vételára kb. 9250 font. Évente 16 sorozatot ad összesen a Patent Office a szóban lévő könyvtáraknak, amelynek az értéke tehát 148 000 font. A szabadalmi irodalom 80%-át négy nagy könyvtárban használják, s a fennmaradó 20% esik a többi - azaz 20 - könyvtárra.

Ha kevesebb számú és nagyobb állományú szabadalmi könyvtárakat szerveznének, ezek szabadalmi irodalmi szolgáltatásai alig maradnának el az NRLSI szolgáltatásai mögött. Ezekben a könyvtárakban megtalálható lenne az angol szabadalmi irodalom 25 évre visszamenően és a leginkább használt, tehát az amerikai, német, francia és szovjet szabadalmi irodalom. A többi könyvtár az angol szabadalmi leírások helyett inkább azok kivonatait és indexeit tárolná, mert ezek kevesebb helyet foglalnak el. A központosított szabadalmi leírások ugyanis megvásárolhatóak a Patent Office-ban, vagy fotokópia formájában megrendelhetők.

A cikket 26 tételből álló bibliográfia zárja.

/Moravek L./

88/71

024.6:681.3.022

Kölcsönzés on-line nyilvántartása a Bielefeldi Egyetemi Könyvtárban. /On-line Ausleihverbuchung bei der Universitätsbibliothek Bielefeld./ - HEIM, H. = Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, 17.k. 4/5.sz. 1970. p.275-282.

Az 1966-ban alapított Universität Bielefeld /Bielefeldi Egyetem, NSZK/ könyvtára decentralizált szervezetű: egy központi részlegről és az egyes tudományágak szakrészlegeiből áll. A központi részleg látja el a távkölcsönzési szolgálatot; ugyanitt 40-50 000 kötetes referenz-gyűjteményt fejlesztenek ki. A tíz szakrészleg, melyekből három már üzemel, öleli fel a tulajdonképpeni könyvtári állományt. A helybeliek kölcsönzései itt folynak.

A könyvtár távközlési vonalon közvetlenül csatlakozik az egyetlen Siemens 4004/45 típusú számítógépéhez. Megkezdték a könyvtár integrált gépesített rendszerének kialakítását, a katalogizálás és a kölcsönzés gépesítése megvalósult.

Kölcsönzőgépekként Siemens T 100 S távgepiró-készülékeket használnak, melyeket kiegészítő szerkezetekkel láttak el. Ilyenek: lapírószerkezet, két leérzékelő szerkezet az olvasójegy és a könyvkártya bejelöléseinek leolvasására, szalagkártya-lyukasztó szerkezet. A távkölcsönzés gépeinek optikai kijelzővel ellátott számbillentyűzete is van az ún. megrendelési számok bevitelére. Az olvasójegy műanyaglapocská, melyre a sorszámot lyukasztásokkal is bejelölik, a könyvkártya pedig a raktári jelzetet mind leolvasható, mind leérzékelhető formában tartalmazó lyukszalagkártya.

A szakrészlegekben a kölcsönzés önkiszolgálással történik. Kölcsönadáskor automatikusan rögzítik a következő adatokat: a kölcsönzés dátuma, az olvasójegy száma, a könyv jelzete, a visszaadás dátuma. A számítógép a lapírószerkezeten keresztül azonnal visszajelentést ad a kölcsönzés regisztrálásáról, illetve valamely adat hibás voltáról. Az előjegyzések, határidő hosszabbítások adatait a távgepirón lebillentyűzve közlik a számítógéppel, mely ezek vételét is nyugtázza. A központi részleg által intézett aktív és passzív távkölcsönzések ügyvitelében egy további adatot alkalmaznak, az ún. megrendelési számot, az egyes távkölcsönzések azonosító számát. A távkölcsönzési eljárásban az előbbieken ismertetett műveleteken kívül érthetőleg további manuális és gépi tevékenységekre is szükség van. A cikk ezeket vázlatosan ismerteti.

A bielefeldi rendszer alkalmazása a gyakorlatban beigazolódott. Egyes újabb eszközök, pl. képernyős adatszemplétető készülékek /display/ igénybevételével azonban még tovább fejleszthető.

/Orosz G./

89/71

024.6:681.3.022

Kölcsönzés on-line nyilvántartással az Aacheni Műegyetem könyvtárában. /On-line Ausleihverbuchung in einer Magazinbibliothek./
- FELLMANN, U. - SCHRÖDER, S. - BRINKMANN, W. = Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, 17.k. 4/5.sz. 1970. p.268-275.

A Technische Universität Aachen /Aacheni Műegyetem, NSZK/ mintegy száz esztendeje fennálló és jelenleg kb. 340 000 kötetet felölelő könyvtára on-line szervezési számítógépes kölcsönzési rendszerre tér át. A könyvtár állományát nem szabadpolcokon, hanem az olvasók elől elzárt raktárakban tárolják. A kért könyvek kikeresését és kiszolgáltatását személyzet végzi. Az új rendszer kialakítása különleges problémákat vetett fel, mert a legfejlettebb gépesített eljárás alkalmazására egy régi rendszerű könyvtárban került sor. A gépesített nyilvántartásban a könyvek azonosítására a raktári jelzeteket használják, bár azok komplikáltak, mert felölelik a kötet, a kiadás és a példány megjelölését is. A gépi memóriában tárolt nyilvántartás megkérdé-

zése kezdetben csak a teljes raktári jelzetre irányulhat; később, a rendszer kiépítésének finomítása után, a jelzet összetevőire is. A gépi rendszerbe a raktári jelzeteket előre elkészített könyvkártyákról automatikusan olvassák be. Mind a könyvkártyák, mind az olvasójegyek 5-csatornás lyukszalagkártyák, melyek a vonatkozó adatokat olvasható szöveg és géppel érzékelhető lyukasztások formájában egyaránt tartalmazzák. A rendszer keretében gépesítették a könyveknek a raktárból való kikérését is.

A rendszer üzemeltetésére kilenc adatvégállomást rendeltek. A kölcsönzési szolgálat részére beszerettek két távgépiró-készüléket a könyvkérések benyújtására és a gépi memóriában tárolt kölcsönzési nyilvántartás megkérdezésére; továbbá két, lapiróval ellátott lyukszalagkártya-olvasót a kölcsönzési adatok regisztrálására, valamint egy darab, lyukszalagkártya-olvasóval és irólýukasztóval felszerelt távgépirót a különleges feladatok ellátására, mint előjegyzések, határidő hosszabbítások bevitele, könyvkártyák és olvasójegyek előállítása stb. A raktár négy emeletének mindegyike részére a könyvkérések továbbításának céljaira pedig egy-egy lyukszalagkártya feliratozó-lyukasztó készüléket vásároltak.

A könyvtár adatátviteli vezetéken csatlakozik az egyetem CD 6400 típusú számítóközpontjához. Az adatvégállomások és a számítóközpont közé alközpontként a Krantz-Elektronik cég által gyártott Mulby-típusú adatkoncentrátort iktatták be. A készülék több feladatot lát el: irányítja és ellenőrzi az adatvégállomások működését, átmenetileg gyűjti és tárolja az adatokat, sőt azokon bizonyos elemi feldolgozási műveleteket is elvégez, amellyel a számítóközpontot tehermentesíti. A gépesített kölcsönzés előkészítése igen előrehaladott állapotban van. Bevezetése után huzamosabb ideig tartó próbaüzemeltetésre kerül sor, mely alatt párhuzamosan alkalmazzák a hagyományos és az új eljárást.

/Orosz G./

90/71

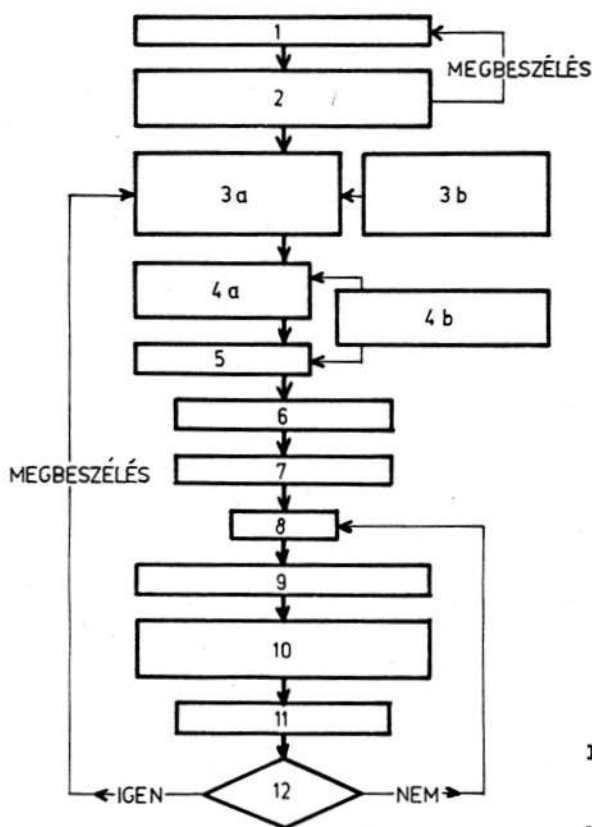
025.135

Tájékoztatási igényprofil kialakításának munkamenete a svéd Királyi Műszaki Főiskola SDI szolgálatánál. /Arbetsgängen vid profilutformning för SDI-servicen vid KTHB./ - EDSTRÖM, M. - HJERPPE, R. = Tidskrift för Dokumentation, 25.k. 6.sz. 1969. p.93-96.

A svéd KTH /Kungl. Tekniska Högskolans = Királyi Műszaki Főiskola/ könyvtárában kb. 2 éve bevezették az SDI- /Selective Dissemination of Information = szelektív információterjesztés/ szolgáltatást. Ennek dokumentációs bázisa az ISI /Institute for Scientific Information = Tudományos Tájékoztatási Intézet/, valamint a POST /Polymer Science and Technology = a Chemical Abstracts Service specializált szolgáltatása/ keretében kapott anyag, továbbá a könyvtár saját feldolgozásai, elsősorban a metallurgia és a szerszámgépipar területéről.

A megrendelők a folyamatos témafigyelő szolgáltatás céljaira be-

jelentik igényprofiljukat /saját szavaikkal vagy deskriptorokkal kifejezve/, melyet a dokumentalista átalakít a gépi feldolgozás számára elfogadható szőlánccá, alkalmazva az és-vagy-nem logikai operátorokat. Ennek alapján a megrendelő rendszeresen megkapja kiirt formában az őt - feltehetően - érdeklő közlemények jegyzékét. A tapasztalat azt mutatta, hogy a rendszer sikeres működése szempontjából legnagyobb jelentősége a /keresés alapját képező/ igényprofil meghatározásának van. Ezért erre különös gondot fordítottak. Magát a folyamatot az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra

Az igényprofil meghatározásának folyamata

1. A megrendelő saját szavaival kifejezett kérdés
2. A dokumentalista meghatározza az érdeklődési területet és meghatározza a fogalmakat
- 3/a A kereső tárgyszavakat ellenzik és kidolgozzák a szinonimákat, általánosabb és szélesebb értelmű, valamint speciális kifejezéseket
- 3/b Tezauruszok, lexikonok, kézikönyvek, referálólapok, folyóiratok, szójegyzékek
- 4/a A kifejezések egyszerűsítése
- 4/b Utmutatás az érdeklődési profilok kialakításához
5. A kereső tárgyszavak csoportosítása
6. Az igényprofil kódolása és lyukasztása
7. Az igényprofil felvitele mágnesszalagra
8. A keresés folyamata
9. Kiírás: az igényprofil és az irodalomjegyzék kiírása
10. A megrendelő ellenőrzi és felülvizsgálja a profilt és az irodalomjegyzéket
11. A megrendelő értékeli a bibliográfia /témafigyelés/ relevanciáját
12. Az igényprofil esetleges helyesbitése

Az igényprofil meghatározása feltételezi a dokumentalista és a megrendelő közötti részletes konzultációt, melynek során tisztázódik a könyvtár számára a kért tájékoztatás pontos szakterületi hovatartozása, célja, alkalmazási területe. Ezután a témával való alaposabb megismerkedés céljából a dokumentalista tanulmányoz néhány a témába vágó szakszöveget, megállapítja, volt-e korábban hasonló megrendelés és az akkori megrendelő igényeit milyen jellegű anyagok elégítették ki. Így egy folyamatosan finomodó, iterációs munkamenet során alakul ki a dokumentalista aktív közreműködésével a megfogalmazott igényprofil.

Nagy segítséget nyújt ebben a munkában az ISI Permuterm index c. kiadványa, melyből megállapítható, hogy egy év alatt megközelítőleg milyen előfordulási gyakoriság várható az egyes "betervezett" deszkriptorok kombinációival /kettes vagy hármas összekapcsolásaival/ kapcsolatban.

Természetesen ügyelnek a szinonimák kiküszöbölésére is, valamint az angol és az amerikai szóhasználat közötti különbségből eredő /vagy helyesírási/ kétértelműségek feloldására.

Ezután a kialakított, tisztázott szavakat kombinálják egymással és e kombinációkat táplálják be a számítógépbe. Tapasztalatok szerint a kettős és a hármas kombinációk adják a legjobb eredményeket, négyes vagy annál magasabb rendű kombináció általában nem szolgáltat semmilyen anyagot a megrendelőnek. Itt kellő gyakorlatra van szükség a helyes, optimális részletességi szint meghatározásában, két eléggé általános deszkriptor kombinációja ui. pl. több száz dokumentumcímét szolgáltathat hetenként. Következik a szövegek elemeinek egyszerűsítése, vagyis az olyan szótövekké való redukálás /ahol ez lehetséges/, amelyeknél a különböző lehetséges szövegződések, melyeket elhagynak, azonos jelentéstartalmat hordoznak. Az egyszerűsítés egyaránt megkövetel szakmai /pl. kémiai/ és nyelvismereteket /a forrásokból adódóan angol nyelvteni és szemantikai ismereteket/.

A kialakított igényprofil lyukasztása után megkezdődik a szokványos rutinfolyamat. A rendszer helyes működéséhez elengedhetetlen a megrendelő részéről az értékelés és annak alapján esetleg a helyesbítés /visszacsatolás/.

/Sperlágh S./

91/71

025.343.1

A deszkriptor-nyelv pragmatikájáról /empirikus mikrotezauszok elemzése alapján/. /O pragmatike deszkriptonogo jazüka /po rezul'tatam analiza empiriceszkih mikrotezauszov./ - SZOKOLOV, A.V. = Naucsno-Tehnicoszka Informacija, 2.k. 6.sz. 1970. p.14-22.

Az információkeresés elmélete elsősorban a logikai és szemantikai aspektust vizsgálja és így a pragmatikus oldal háttérbe szorul. Jóllehet a pragmatikus követelmények gyakran ellentmondanak a logikai-szemantikai követelményeknek, az ellentmondás feloldásául ilyen-

kor kompromisszumos megoldáshoz kell folyamodni. A szerző megvilágítja a pragmatikus aspektus jelentőségét empirikus mikrotezaurusok elemzése alapján.

RANGANATHAN nyomán megkülönbözteti a mikrodokumentumot /pl. folyóiratcikk, szabadalom, monográfia egyik fejezete/ a makrodokumentumtól /pl. könyv/. A mikrodokumentumot a gondolat kis extenzitása és nagy intenzitása, a makrodokumentumot nagy extenzitása és kis intenzitása jellemzi. Hasonlóképpen az információigény lehet mikrotematikus /a nagy intenzitás a tematikailag szűk, valamely konkrét rész-megoldás keresésére irányuló információigényt jellemzi/ és makrotematikus /a nagy extenzitás azt az információigényt jellemzi, amikor a szakember valamilyen általa ismeretlen témával kíván megismerkedni/.

A mikrotezaurusz olyan tezaurusz, amely lehetővé teszi mikrodokumentumok olyan mélységű indexelését, amely elegendő meghatározott területű mikrotematikus igény kielégítéséhez. A mikrotezaurusz fogalma tehát nem azonos a "tematikailag szűk tezaurusz" fogalmával, bár a politematikus információkeresés célját szolgáló tezaurusz előállítási nehézségei indokolttá teszik a két fogalom asszociálását. A mikrotezaurusz nem feltétlenül kis terjedelmű; az 1000 deskriptort tartalmazó mikrotezaurusz sem ritkaság.

A tezaurusz empirikus előállítása azt jelenti, hogy a deskriptor-nyelv kidolgozója jelenleg nem támaszkodhat semmilyen teljes logikai elméletre, így a szinonimia, poliszémia kiküszöbölésénél, a deskriptorok közötti értelmi kapcsolatok megállapításánál csak a korábbi tapasztalatra és intuícijára támaszkodhat.

A deskriptoros mikro-információkereső rendszerek előállítási tapasztalata azt mutatja, hogy három módszertani probléma merül fel:

1. a kulcsszavak egyes szavak, vagy szóösszetételek legyenek?
2. melyek a kritériumai a kulcsszavak feltételes ekvivalenciájának?
3. hogyan állapítható meg a deskriptorok közötti értelmi kapcsolat?

Ezekre a kérdésekre az egyértelmű választ a pragmatika és a logika közötti ellentmondás nehezíti meg. A cikk a továbbiakban ezt az ellentmondást szemlélteti konkrét példákkal.

Az információkereső nyelvek tipizálása

Az információkereső nyelvek kidolgozásának két szélsőséges módja van. Az első azon a feltevésen alapul, hogy a priori összeállítható a témák, problémák hierarchikus elrendezésű jegyzéke. Ha a rendszerbe új dokumentum vagy igény érkezik, a jegyzékben megtalálható a dokumentum vagy igény értelmének megfelelő tétel. A másik azon a TAUBETől származó feltevésen alapul, hogy a természetes nyelvben vannak olyan teljes jelentéssel bíró szavak, amelyek tetszőleges sorrend-

jével a dokumentum, illetve az igény tartalma kifejezhető. A gyakorlatban azonban az ilyen, ún. uniterm-nyelv helyett deskriptor-nyelvet használnak, amely a szerző által használt szavakkal feltételesen ekvivalensnek tekintett deskriptorokból áll. A deskriptor-nyelv tehát a klasszifikációs /első típus/ és az uniterm-nyelv /második típus/ közötti átmeneti nyelvet képviseli /harmadik típus/. A klasszifikációs nyelv a fogalmak hierarchiája, az uniterm-nyelv a természetes nyelvből vett szavak gyűjteménye. A szó nem azonosítható a fogalommal és fordítva, a fogalom gyakran nem fejezhető ki egy szóval. Ha mi bonyolult hierarchiával rendelkező deskriptor-nyelvet akarunk, akkor használnunk kell a szóösszetételeket. Ha a természetes terminológia használatának előnyeit akarjuk kihasználni, akkor egyes szavakat kell a kereső nyelvbe felvenni és le kell mondani - az uniterm-nyelvtől idegen - értelmi kapcsolatokról.

A kulcsszavak meghatározásának pragmatikája

Ha egy tezaurusz az első típusu nyelvre épül, akkor sokkal több deskriptorból kell állnia, mintha a második típusu nyelven alapszik. Ez utóbbi további előnye, hogy a deskriptorok hierarchiája egyszerűbb. A tezaurusz összeállításánál tehát pragmatikus szempontból a második típusu deskriptor-nyelvre helyes támaszkodni.

A kulcsszóként szereplő szóösszetételeket négy esetben nem lehet felbontani:

1. egy terminus technicusnak szinonim szóösszetétel felel meg;
2. a szinonimia csak a szóösszetétel szintjén jelentkezik, a szóösszetételt alkotó egyes szavak szintjén nem;
3. a szóösszetétel felbontása azzal jár, hogy a hierarchia-lánc egy eleme kiesik;
4. a nyelvtan nélküli deskriptor-nyelvek bizonyos esetekben csak a szóösszetétel megőrzésével képesek a zaj kiküszöbölésére /pl. "egyenáram átalakítása váltóárammá" és "váltóáram átalakítása egyenárammá"/.

A mikrotezaurusznak tehát uniterm-típusu deskriptor-nyelvre kell épülnie, amelyből azonban a fenti esetekben pragmatikus szempontból nem szabad a szóösszetételeket kiiktatni.

A feltételes ekvivalencia pragmatikája

BERNSTEIN meghatározása szerint "ha egy szó vagy szócsoport a kereső rendszerben úgy helyettesíthető egy másik szóval vagy szócsoporttal, hogy bármely értelmes igény esetén a kiadott válasz ugyanolyan, mintha a csere nem történt volna meg, akkor ezek a szavak a rendszer keretein belül ekvivalensek." Mivel azonban nem tudjuk előre, hogy milyen igények érkeznek be a rendszerbe, az ekvivalenciát csak intuitive tudjuk megállapítani.

A mikrotezauszok elemzéséből kitűnt, hogy a kulcsszó-ekvivalenciának két változata létezik:

1. Immanens ekvivalencia /a mikrotezausz tematikájától függetlenül létezik/. Ide tartoznak:

- a/ lexikai szinonimák /pl. tranzisztor - félvezető trioda/;
- b/ elnevezés és rövidítése.

2. Fakultatív ekvivalencia /csak a mikrotezausz keretei között létezik/. Ide tartoznak:

- a/ szemantikailag rokon szavak, amelyek közötti értelmi különbség a mikrotezauszban elhanyagolható /pl. atmoszféra = levegő/;
- b/ ellipszisek /pl. cső = elektroncső/;
- c/ asszociatív kapcsolatban /nem - faj, egész - rész, tárgy - rendeltetés stb./ álló terminusok /ezeket általában bázisösszefüggésként tárgyalják, pragmatikus szempontból azonban valamely mikrotezauszon belül ezek a viszonyok ekvivalenciának tekinthetők/;
- d/ antonímia.

A deskriptorok közötti alárendeltségi viszony pragmatikája

A szakirodalomban a deskriptorok közötti alárendeltségi viszonyt a nem - faj viszonytal szokták azonosítani. A szerző példákat hoz fel arra, hogy a nem - faj viszony is lehet immanens és fakultatív. Az immanens nem - faj viszonyra nincs mindig szükség, példa erre a hierarchia "csúcának levágása", amely akkor indokolt, ha a hierarchia-fán felfelé haladva egy láncszemen túl mindig megjelenik egy másik láncszem is, amely ezáltal elveszti információértékét /pl. rádiótechnikai tezauszban "anyag": "félvezető"/. Vannak azonban a logikai nem - faj viszonyon kívül más alárendeltségi viszonyok is, amikor a fölérendelt deskriptor által kifejezett fogalom nem tartalmazza teljes egészében az alárendelt deskriptor által kifejezett fogalmat. Ezek a pragmatikus alárendeltségi viszonyok. Szintén kétfélek lehetnek: immanensek és fakultatívok. Ide tartoznak:

- a/ egész - rész viszony /pl. immanens: atmoszféra: ionoszféra, sztratoszféra; fakultatív: kozmosz: hold, nap/;
- b/ funkció - tárgy viszony;
- c/ tulajdonság - tárgy viszony;
- d/ ok - következmény viszony.

Az alárendeltségi viszonyt a redundáns indexeléshez használják fel, ez nem lenne teljes, ha a fenti pragmatikus alárendeltségi viszonyokat figyelmen kívül hagynánk.

A deszkriptorok közötti kereszteződési viszony pragmatikája

Az alárendeltségi viszonyt erős értelmi viszonnak lehet nevezni, amelyet a szövegfeldolgozásnál feltétlenül figyelembe kell venni. A kereszteződési viszony /"Lásd még" utalással ellátott viszony/ gyenge értelmi viszonyt tükröz, amelynek figyelembevétele a felhasználó tetszésétől függ. A kereszteződési viszonyok szintén lehetnek immanensek és fakultatívak. A mikrotezaurusok "Lásd még" utalásainak az elemzése azt mutatta, hogy ezek mögött ugyanazok az asszociatív kapcsolatok állnak, mint az ekvivalencia és az alárendeltség esetében, bár akadtak új típusú viszonyok is. Ide tartoznak:

a/ nem - faj viszony /pl. információátalakítás lásd még: kódolás, dekódolás/;

b/ egész - rész viszony;

c/ funkció - tárgy viszony;

d/ tulajdonság - tárgy viszony;

e/ ok - következmény viszony;

f/ hasonlósági viszony;

g/ kontraszt viszony.

A tezaurusz értelmi kapcsolatainak osztályozása és következtetések

Az empirikus mikrotezaurusok elemzése azt mutatta, hogy a deszkriptorok közötti ekvivalencia, alárendeltségi és kereszteződési viszonyok megállapításánál ugyanazokat a logikai viszonyokat és pszichológiai asszociációkat használták /l. táblázat/.

1. táblázatAz elemzés általánosítása

Az értelmi kapcsolat fajtája	Ekvivalencia		Alárendeltség		Kereszteződés	
	imma- nens	fakul- tativ	imma- nens	fakul- tativ	imma- nens	fakul- tativ
nem - faj	-	+	+	+	-	+
egész - rész	-	+	+	+	-	+
funkció - tárgy	-	+	+	+	+	+
tárgy - tulajdonság	-	+	+	+	+	+
ok - következmény	-	-	-	-	-	-
hasonlóság	-	+	-	-	+	+
kontraszt	-	+	-	-	+	+

A mikrotezaurusokban a pragmatikus kapcsolatok és így a fakultatív döntések játsszák a főszerepet, míg az immanens, logikailag megalapozott viszonyok csak korlátozottan érvényesülnek.

Minél szűkebb a mikrotezaurusz tematikája, annál nagyobb szerepe van a pragmatikus elemnek, és megfordítva, minél szélesebb tematikája a tezaurusz, annál kisebb jelentőségű a pragmatika, mivel a mikrotezauruszok esetében hozott fakultatív döntések többségétől el kell tekinteni.

/Szántó P./

92/71

027.54+027.7:378.4

Könyvtárosok képzése nemzeti és egyetemi könyvtárak számára.
/Education and training for national and university libraries./ -
HAYWARD-WILLIAMS, P. = Libri, 19.k. 3.sz. 1969. p.204-215.

A szerző a belfasti Queen's University egyetemi könyvtárának vezetője és az egyetem könyvtári és tájékoztatási intézetének igazgatója. Cikke az IFLA /International Federation of Library Associations = Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége/ 1969. évi koppenhágai közgyűlésén tartott előadást tartalmazza. Országok és rendeltetésük szerint a világon különböző típusú könyvtárak működnek. Nagyon megoszlanak a vélemények arra nézve, hogy milyen könyvtárosképzésre van szükség, hiszen "általános" könyvtáros, tulajdonképpen nincs. Más a működési köre, gyűjtőköre és feladata a nemzeti könyvtárnak és más egy egyetemi könyvtárnak. A szerző szerint differenciált könyvtárosképzésre van szükség. Szükséges azonban, hogy ennek a differenciált képzésnek közös alapja legyen.

Régebben a könyvtárosok képzését az LA /Library Association = Könyvtári Szövetség/ szabvány modellje szerint működő könyvtárosképző intézmények végezték és a vizsgák is az LA előírása szerint mentek végbe, tehát a képzés tulajdonképpen az LA égisze alatt folyt. Ma már mind több angol egyetemen nyílik könyvtáros szak.

Az utóbbi években különböző angoliai szervezetek és bizottságok számos jelentést hoztak nyilvánosságra az angol könyvtárak és ezen belül a könyvtárosképzés helyzetéről. Ezek a jelentések a jövőre vonatkozó javaslatokat és problémákat is tartalmaznak, pl. a szakképzett könyvtárosok számát az egyéb könyvtári személyzet számának rovására emelni kell, ha másként nem lehet, több rövid tanfolyam szervezésével; az LA vizsga kötelező tantárgyaiból ki kell hagyni a kevésbé fontosakat, viszont nagyobb súlyt kell helyezni a modern nyelvekre és az általános humán műveltségi tárgyra; továbbra is fontos a gyakorlatok szervezése kijelölt könyvtárakban, ahol e célra külön gyakorlatvezetőket kell beállítani; a könyvtárosképző intézményekben minél több főfoglalkozású oktatót kell alkalmazni, akiknek nem kell okvetlenül gyakorló könyvtárosoknak lenniük, de kapcsolatban kell állniuk a könyvtárak életével. Egy másik jelentés szerint viszont helyesebb, ha a könyvtár szakos hallgatókat gyakorló könyvtárosok oktatják; a képzésben nagy súlyt kell fektetni a tájékoztatási munka oktatására /tájékoztatási munkán értve annak összes ágát/, valamint

a gépesítés fokozott megismertetésére. A könyvtári tárgyak oktatóinak képzése eltávolodott a gyakorlattól; a könyvtáros hallgatók képzésénél viszont külön figyelmet kell fordítani a humán tárgyak speciális és szerteágazó problémáira, míg a természettudományos-műszaki oktatásnál súlyt kell helyezni a nem publikált anyagok, jelentések stb. oktatására is. Az alapképzés mellett nagy jelentőségűek a rendszeres, különböző tematikájú, hosszabb-rövidebb céltanfolyamok.

/Moravék L./

93/71

651.838.4

Fénylyukkártyás rendszerek tervezésével és üzemeltetésével kapcsolatos gyakorlati megfontolások. /Practical considerations in establishing and operating an optical coincidence card system./
- JOHNSON, A. - BAKER, K.J. = The Information Scientist, 4.k. 1.sz. 1970. p.11-25.

A koordinált indexelést alkalmazó fénylyukkártyás rendszer előnye olcsósága és nagyfokú rugalmassága. A szerzők már 1957-ben foglalkoztak ilyen rendszerekkel és aránylag jó hatásfokkal dolgozó rendszert sikerült kiépíteniük.

Már a kezdet kezdetén a koordinált indexelést alkalmazták az információk tartalmi feltárására /"az ETO-t csodálatos rendszernek tartjuk, ha arról van szó, hogy a könyveket valamely módon rendezve kell tárolnunk, de az általunk feldolgozandó igen speciális szakirodalom feltárására nem alkalmas."/ Más osztályozási rendszerek a szerzők szerint elméletileg jól átgondolt, logikusan megfogalmazott alapelveken épülnek fel, de a gyakorlathoz vajmi kevés közülük van.

A rendszer alapvető elemei:

a tezaurusz;

a felhasznált fénylyukkártyák;

a kártyák lyukasztása, tárolása és a leolvasásra használt készülék.

A tezauruszt a közlemény közelebről nem tárgyalja.

Különböző, a kártyákkal kapcsolatos, a gyakorlatban tapasztalható hibák:

a feleslegesen nagyméretű kártyák alkalmazása /mielőtt a teljes kártya kihasználható lenne, elrongyolódik/;

a túl kicsiny lyukméretű lyukhely /nehezíti a nagy volumentű lyukasztási munkát és az eredmény leolvasását; a kis lyukhely esetén feltétlenül átvilágító berendezés is szükséges a leolvasáshoz/; a legalkalmasabb lyukméret a tapasztalat szerint 2,4 mm.

Egyes kártyatípusoknál, rendszerint a kártya felső szélére hornyolásra alkalmas ábrát nyomtatnak. Ezek a kártyák így egyszersmind peremlyukkártyaként válogathatók. Jelölhető a peremlyukasztás segítségével a dokumentum típusa /kutatási jelentés, fénykép, prospektus stb./; az egymás után felhasználásra kerülő kártyasorozatok egymásutánisága stb. Ugyanez az eredmény érhető el különböző színű kártyák alkalmazásával is.

A kártyák feliratozására célszerű közvetlenül írógépet használni: a kézírás sok esetben nehezen olvasható, a felragasztott címke viszont rendszerint leválik.

A lyukasztás sokféle technika szerint végezhető el: a kézi lyukasztó szemérmék segítségével történő beállításától a mechanikus lyukasztóig. Egyes kártyák lyukasztására az előző módszer alkalmasabb, gazdaságosabb, míg az utóbbi módszert akkor alkalmazzák, ha egyszerre több kártyán végzik el a lyukasztást. A mechanikus lyukasztás azonban sokkal pontosabban nyomtatott és vágott, és így költségesebb kártyát igényel. Ebben az esetben zavart okozhat a kártyáknak a légnedvesség változása által okozott deformálódása is.

A kártyák tárolására általában kevés gondot fordítanak, annak ellenére, hogy az erre szolgáló berendezések /fiókok, dobozok/ igen drágák. Egy-egy doboz rendszerint 1500 db kártya tárolására használható fel.

A szerzők véleménye szerint az olvasókészülék beszerzése nem feltétlenül szükséges, bár alkalmazása a munkát nagymértékben megkönnyíti. Mindenképpen szükséges azonban, ha a kártyákon a lyukhelyek nincsenek beszámozva és így a leolvasás külön a kártyához illesztett, számozással ellátott hálózat felhasználásával történik. Ugyancsak szükséges az olvasóberendezés alkalmazása, ha a lyuk mérete igen kicsi. Természetes átvilágításnál kicsi a fényerősség-különbség akkor is, ha a keresés sok szempont szerint történik, azaz sok kártyát helyeznek egymásra, mert ekkor a teljesen átvilágított, illetve csak kis részben /egy-egy kártyával/ fedett lyukhelyek majdnem azonos mértékben gyengítik az átszűrődő fényt, ezért célszerű leolvasó berendezést alkalmazni.

A rendszerekre jellemző a fénylyukkártyák tárolásának rendje. Ez az elrendezés lehet alfabetikus, de lehet bármely más, a feldolgozott tárgykörhöz alkalmazkodó struktúra. Az alkalmazott fogalmak vagy kifejezések határozzák meg az indexelés és így a keresés mélységét. Elképzelhető olyan rendszer, amelyben pl. a korrózió fogalma nem szerepel külön, csak az összes károsodás együtt kereshető /egy kártyát foglal el/. Más esetben a "korrózió" ismérvkártya nem a "k" betűnél, hanem a különböző károsodások /gomba által okozott, rovar okozta, korrózió okozta stb. károsodás/ együtt, a "károsodás" ismérvkártya mellé rendezve található meg. Ebben a rendszerben adott esetben mind a károsodás típusát /korrózió/ feltüntető kártya, mind az általánosabb fogalomnak megfelelő "károsodások" kártya lyukasztásra kerül.

Használhatók a kapcsolatjelölők /amelyek segítségével az egy do-

kumentum indexelésére használt két vagy több kifejezés közötti kapcsolat fajtáját adhatjuk meg/ és a szerepjelzők /amelyek az indexszó értelmét szintaktikai kapcsolatukkal módosítják/ is. Alkalmazásuk rendszerint azt eredményezi, hogy egy-egy kifejezés - különböző kapcsolatainak vagy szerepének megfelelően - több kártyát is lefoglal.

A fénylyukkártya-rendszert kiszolgáló személyzet feladatköre:

a dokumentumok tartalmi feltárása, azaz az indexszavak hozzárendelése a dokumentumhoz, valamint a kérdés megfogalmazása;

a fénylyukkártyák lyukasztása a fenti művelet - az indexelés - elvégzése után, valamint a kártyatár rutinszerű gondozása.

Az utóbbi műveletek is igen koncentrált munkát igényelnek. A szerzők tapasztalatai szerint a lyukasztás egyfolytában legfeljebb két óra hosszat végezhető nagyobb mennyiségű hibás lyukasztás nélkül.

Célszerű, ha a lyukasztási úrlapon a dokumentum száma mellett az indexszavak a kártyáknak a kártyatárban mutatott elhelyezkedési rendjének megfelelően kerülnek felsorolásra. Kisebb a hibalehetőség, ha lyukasztás előtt a kártyát ceruzával bejelölik a megfelelő lyukhelyen. Az egész lyukasztási művelet időigénye a szerzők által ismertett rendszerben, a kártyák kikeresésével és visszahelyezésével együtt 7,63 lyukasztás percenként.

Előnyös, ha a rendszer segítségével történő információkeresést az indexelő végzi. Ennek ellenére hibás visszakeresés mindig felléphet. Ez azonban nem okoz olyan problémát, mint az, ha a rendszerben meglévő releváns információt nem találják meg. Ennek az utóbbi hibának a kiküszöbölésére kell nagy gondot fordítani.

Jó megoldás, hogy ha egy témára már kerestek információt, akkor a releváns dokumentumok sorszámát feljegyezve egy új hivatkozási számmal ellátott, a rendszerbe beépítésre kerülő dokumentumot állítottak elő, melynek sorszámát a megfelelő ismérvkártyákon belyukasztották. Így ez a dokumentum mintegy irodalomjegyzékként szolgált a későbbi kereséseknél.

Hasonló fénylyukkártyás rendszer alkalmazható könyvekre is.

Egy 8000 kártyát tartalmazó, évi tizezres gyarapodást feldolgozó rendszer költségei a szerzők szerint összesen évi 1000 fontot tesznek ki. A fénylyukkártya hasznossága nagymértékben függ a rendszert tervező és működtető embertől; ha megfelelően alkalmazzák, akkor jó információkereső rendszer építhető ki.

/Schiff E./

94/71

681.3:330.341.1

A skandináv országokban működő regionális, felhasználóra orientált tájékoztatási rendszer. /A user-oriented information system, operational on a regional basis within the Scandinavian countries./
 - HOLST, W. = Information Storage and Retrieval, 6.k. 2.sz. 1970.jun. p.101-125.

A gazdasági és társadalmi fejlődés jelentős tényezője a műszaki haladás. Így a műszaki haladás sebességének különbsége egyre kifejezettebbé teheti a gazdaságilag fejlett és a fejlődő országok közötti különbségeket. Szükség van olyan tájékoztatási rendszerre, amelyben minden potenciális felhasználó megszerezheti a részére szükséges műszaki és gazdasági információkat. A figyelembe veendő felhasználók nemcsak a tudósok és a kutatók, hanem a gazdasági vezetők, a termelésben dolgozók, sőt a művezetők széles rétege is. Jelentős részük azonban még nem érzékeli az információ hiányát. A probléma így túlnő a számítógép-technika és a szelektív információkereső rendszerek kérdésén. Az igazi eredményt akkor érjük el, ha az információt nemcsak eljuttatjuk a felhasználóhoz, hanem meg is értetjük vele, hogy ez az információ neki szól.

Mindenesetre az alkotóképes szakemberek már felismerték az információ fontosságát. Nemcsak hasznot húznak az eléjük táruló információból, hanem törekszenek is további információk megszerzésére. Sokat kell még azonban megtenni, míg kiépül egy olyan könnyen kezelhető információterjesztő rendszer, amely maximális mennyiségű információt dolgoz fel és továbbít, minimális emberi erőfeszítés árán. Egyelőre a nyomógombos technikájú számítógépes keresőrendszer, a kimeneten csak releváns információkkal, az elképzeléseinkben él, bár sok vonzó nemzeti információs rendszer tervezetét ismerjük. Valószínűleg azonban már a közeli jövőben jelentős fejlődést tapasztalhatunk majd ezen a téren.

Az ipar részére történő műszaki és tudományos tájékoztatásnál nem elegendő minden előzetes szelektálás nélkül szállítani az információkat. Ha azonban házhoz akarjuk szállítani az információt és mindig a megfelelőt, akkor ismernünk kell minden egyes felhasználót, igényeivel, sőt céljaival együtt. Ennek tanulmányozása egy, a piackutatás módszereihez hasonló eljárás szerint történik a Norwegian Industries Development Association = /Norvég Ipari Fejlesztési Társaság/ tájékoztatási osztályán: a felhasználó profilok és a felhasználók mátrixszerű ábrázolásával. A mátrix egyes oszlopai a felhasználókat, egyes sorai a témákat tartalmazzák. A mátrix megfelelő elemében jelezhető meg, hogy a felhasználót az adott téma érdekli-e, sőt a jelek különbözősége az érdeklődés mélységét /állandóan friss információt, csak átfogó információt stb. igényel-e a felhasználó/ jelentheti.

Ez a kimutatás igen jelentős eszköze az információs központ felső vezetésének. A mátrixban a kiszolgálni kívánt cégek egyes alkalmazottainak információigényét ábrázolva kialakítható a cég érdeklődési profilja, a cégek profiljából az információs központ által feldolgozandó terület.

Megállapítható, hogy egy átlagos vállalatnál évi 40 000 munkórát töltenek el a szakirodalmi információ átböngészésével, a megfelelőnek talált cikkek, könyvek stb. elolvasását nem is számítva. Ez évente 250 000 - 300 000 dollárt jelent, ami felesleges kiadás, megfelelő információs rendszer beállításával kiküszöbölhető.

Az interjú módszer alkalmazásával elvégzett vizsgálatok kimutatták, hogy a felhasználók 90%-a szívesen veszi, ha a fenti munkát helyette témafigyelő szolgálat végzi el. Ez a szolgáltatás megszabadítja az információkeresés terhes munkájától, lehetségessé teszi, hogy idejét a részére hasznos információk megszerzésére, elolvasására fordítsa, de emellett biztosítja a széles körű tájékozottságot is.

A mátrix alapján levezethető kereső profilok azonban nem alkalmazhatók közvetlenül, mint egy témafigyelő szolgáltatás témái. Ennek egyik oka az, hogy a mátrix egyszeri megkérdezés eredménye, azaz statisztikus, míg a valódi információs igény dinamikus jellegű, állandóan változó. Másodszor a kérdéseket sokkal specifikáltabban kell megfogalmazni, harmadszor különbségnek kell lennie az információ szintjében is, a felhasználók különböző képzettségi fokának megfelelően.

Másképpen kell megszervezni a rendszert akkor, ha azt valóban témafigyelő szolgáltatásként üzemeltetik és másképpen, ha retrospektív irodalomkeresésre használják. Mindenesetre a megkérdezett cégek 60%-a azt a véleményt hangoztatta, hogy ha már egyszer kezében volt az információ, akkor azt maga is újból meg tudja keresni. E véleménynek jól érzékelhető gazdasági jelentősége is van. Így került sor a skandináv országokban a POLYDOC számítógépes szelektív információterjesztő rendszer megszervezésére.

A POLYDOC általános műszaki tájékoztatási szolgáltatás. Univac 1108, Univac 1107 és IBM 360/40 számítógépekből álló rendszert alkalmaz. Az indexeket LINOTRON 505 fényszedőgéppel állítja elő.

A rendszer nem alkalmaz semmiféle bonyolult számítógépes keresőrendszert, egyszerű kulcsszavak koordinált indexelésben történő alkalmazásán alapszik. A kulcsszavakból előállt indexláncokat permutálja. A permutálás alapját képező eredeti sorrendű indexlánc prekoordinált, és így mondatszerűen egybeolvasható. Egy-egy dokumentumhoz tíz ilyen különböző indexláncot lehet hozzárendelni, láncenként négy-öt kulcsszóval. A permutáció lehetőséget ad több oldalról közelíthető indexek előállítására. A POLYDOC rendszer jelentőségét az adja, hogy az ilyen egyszerű szerkezetű, böngészhető indexek mellett lehetőséget ad számítógépes információkeresésre is.

Mindazt jelenti, hogy a közlemény elején kifejtett pszichológiai megfontolásoknak megfelelően a POLYDOC nem egy homogén program, hanem sok, különféle, a különböző információfelhasználók különböző igényeinek megfelelő információs produktumokat előállító program rendszer.

A rendszerben tezaszuszt is használnak a szinonimák, homonimák stb. közötti tájékozódás megkönnyítésére. A tezaszuszt 20 000 kifejezést tartalmaz. A kifejezések hierarchiába történő rendezése még nem tör-

tént meg. Ennek elsődlegesen az az oka, hogy nagy mennyiségű kvalifikált munkát igényelne. Jelenleg nagy haszonnal alkalmazzák a kifejezések permutált jegyzékét.

Az általános műszaki jellegű teaurusz 20 000 kifejezése tul sok; gyakorlati, mindennapi használata nehézségeket okoz. Ezért kisebb, egy-egy szűk profilra vonatkozó ún. szatellit teauruszokra bontották fel. Ezek átlagosan 3-4000 kifejezésből állnak. A szatellit teauruszok szókészlete növekedhet, de fontos tényezőként jelentkezik az általános teaurusszal való kompatibilitás kérdése, különösen, ha integrált információs rendszer kiépítésére törekednek.

Mivel a szolgáltatás több nyelvű, felmerültek nyelvi problémák is. Ennek kiküszöbölésére a teaurusz kifejezéseit lefordították, így több nyelvű szótárt állítottak elő és ezt a szatellit teauruszok fejlesztésével párhuzamosan állandóan fejlesztik. Nem mechanikus fordításra, hanem a kifejezés által fedett fogalom más nyelven történő kifejezésére törekedtek. A nehézségek ellenére is ezt az utat jobbnak tartották, mintha valamelyik angol nyelvű szolgáltatáshoz csatlakozva az angol nyelvű teauruszt is alkalmazták volna.

Szolgáltatásaik és kiadványaik: évi 24 000 referátumot tartalmazó általános műszaki index; az építés és építéstervezés területén évi 4000 referátumot tartalmazó kiadvány; hajóépítésről évi 3000 referátum; az ezekben feldolgozott adatok témafigyelés és szelektív információterjesztés céljaira történő felhasználása.

/Schiff E./

95/71

778.14.072:025.3/.4

Mikrofelvételek egyszerűsített osztályozása és címléírása.

/Simplified classification and cataloging of microforms./ - NITECKI, J.Z. = Library Resources and Technical Services, 13.k. l.sz. 1969. tél, p.79-85.

A mikrofelvétel valamely dokumentum fotoreprodukciója; tartalma nem különbözik az eredeti kiadványétól, ezért a könyvtári állomány szerves részének kell tekinteni, katalogizálni és osztályozni kell. A tárolódobozok és borítékok tárolása eltér a hagyományos kötetek raktározásától, s a mikrofelvételek olvasása is különleges körülményeket feltételez. A tökéletlen katalogizálás csökkenti a mikromások használatosságát, s az osztályozatlan mikrogyűjtemény teljesen elkülönül az egész könyvtári gyűjteménytől. A Wisconsin University Library /Wisconsin Egyetemi Könyvtár, Milwaukee, USA/ tapasztalatai szerint a mikrofelvételek szakok szerinti elrendezése a raktárban ugyanolyan előnye a könyvtári felhasználás szempontjából, mint a könyvek szakok szerinti felállítása a polcokon. A mikrofelvételek feldolgozásában a Wisconsin Egyetemi Könyvtár a következő gyakorlatot követi:

minden mikrofilm, mikrokártyát vagy mikronyomatot az eredeti mű másolatának tekintenek. Ha eredetiben is megvan a lefényképezett

mű a könyvtár állományában, a mikrofelvételt újabb példányként kezelik, s arról a meglévő katalógusfelvétel alapján készítene címléírást, hivatkozással az eredeti műre és annak raktári számára. Hasonlóképpen az eredeti mű katalóguslapján is hivatkoznak a mikrofelvételre. A mikrofelvétel címléírásában meghatározzák, hogy a mű mikrofilmen, mikrokártyán vagy mikronyomaton van-e meg, s megadják a tekercsek vagy kártyák számát. A technikai adatokat, mint pl. pozitív vagy negatív, méret, az oldalak száma felvételenként stb., nem közlik. Szükség esetén a technikai adatokat a dobozon tüntetik fel. A több művet tartalmazó mikrofilmtekercset nem vágják szét, de mindegyik műről külön katalóguslapot készítenek. Az olvasói katalógusban az eredeti művek és a mikrofilmek katalóguscéduláit egyaránt elhelyezik. A Wisconsin Egyetemi Könyvtárban külön-külön raktárrészlegbe sorolják a mikrofilmeket, mikrokártyákat, mikronyomatokat stb. A mikromásolat katalóguslapján a mű címléírása mellett a következő adatokat tüntetik fel:

a/ a mikrofelvétel raktári helyének meghatározása /zárójelbe tett kétbetűs kód/;

b/ a Library of Congress /Kongresszusi Könyvtár/ osztályozási rendszerének betűjele, mely az általános tárgykört mutatja;

c/ a tárgykörön belüli numerus currens szám /raktári jelzet/;

d/ a mikromásolat formájának mint "kötetnek" a meghatározása /orsó, kártya, doboz/;

e/ mikrokiadvány-sorozat esetében a sorozat egyes tételeire vonatkozó, a kiadó által rendelkezésre bocsátott adatok /tekercsszám, a megjelenés ideje/.

A tárgykörönként gyarapodási sorrendben növekvő raktári szám által elkerülhető az ugrószámos rendszerben előforduló gyakori átcsoportosítás. A rendszeresen megjelenő sorozatok számára elég helyet biztosítanak a raktárban, s azokat a raktári számot megelőző 0 jellel különböztetik meg a többi műtől.

A mikromásolatok tárgykörök szerinti lerakása más szakrendszerek alapján is megvalósítható.

/Tókécs L./

96/71

778.14.072:744.5

Mikrofilmezésre alkalmas műszaki rajzok készítése. /Drafting techniques for microfilming./ - HARRISON, L.A. = NRCd Bulletin, 3.k. l.sz. 1969/70. tél, p.7-8.

A műszaki rajzokat a hagyományos eljárással áttetsző műanyag papírra vagy filmre rajzolták, majd eredeti méretben fénymásoló papírra sokszorosították. A rajzoló elsősorban a tartalomra ügyelt, nem arra, hogy a rajz könnyen reprodukálható legyen. A mikrofilmezés bevezetése magasabb követelményeket támasztott a műszaki rajzokkal

szemben, minthogy a rajzokat ezután többnyire az eredeti méreténél kisebb formátumban sokszorosítják. Egyidejűleg a műszaki rajzok nemzetközi használhatóságának, nemzetközi szabványosításának az igénye is felmerült.

A műszaki rajzok mikrofilmezése és csökkentett méretű nagyítása utjában két fő akadály áll. Egyik az emberek idegenkedése az újtól, a szokatlantól. Ezt türelemmel és meggyőzéssel el lehet háritani. A másik akadály egyes betűk és vonalak olvashatatlansága kicsinyítés esetén. Ezt rajzkészítési szabvánnyal, vastagabb vonalak, nagyobb betűk bevezetésével lehet kiküszöbölni. Erős fekete vonalakat kell húzni kétféle, egységesített vastagságban. Pontos a vonalak fedettségének egyöntetűsége. Ezeknek a követelményeknek csak korszerű, szabvány szerint beállítható vonalvastagságu rajzolóeszközök segítségével lehet megfelelni. Népszerűek a Rotring Variant típusu kihúzó-tollak. Rajzóanyag gyanánt műanyag filmet vagy olcsó és tartós papírt használnak. Ha az eredeti rajzokat filmezés után megsemmisítik, csak a papír jöhet számításba. A műanyag filmek szilárdak és hosszú életűek, de drágák, ezért csak a rajzok tartós raktározása esetén gazdaságosak.

A BS 308.sz. angol szabvány kiegészítése a mikrofilmezésre alkalmas műszaki rajzok készítését írja elő. A fejlődés a műszaki rajzok készítésében is a számítógépek felhasználása felé mutat.

/Tőkés L./

oo^ooo

AZ OMKDK-BAN KÉSZÜLT IRODALOMKUTATÁSOK JEGYZÉKE

Az alábbi felsorolás szakrendben az OMKDK-ban legújabban elkészült irodalomkutatásokat tartalmazza. A zárójelben megadott számok az egyes jegyzékekben közölt adatok számát, valamint a helyrajzi számokat jelentik. A jegyzékekről másolat rendelhető szakirodalmi adatonként 2,- Ft-os áron. Az "annotált" jelzésű bibliográfiák a címen kívül néhány mondatban tartalmi ismertetést /annotációt/ is adnak.

622.362.4

622.7

621.7

Víz alóli kitermelt homokos kavics szállításánál a vizelszívárgás lehetővé tétele /annotált/

8 p. /26/ 4248/B/970

624.138.23

Finom szemcsészerkezetű talajokban gazdaságosan alkalmazható egyfolyadékos vizüvegázisú talajszilárdítási eljárások

5 p. /21/ 4573/B/970

624.138.232

624.138.3

Talajszilárdítás mésszel, cementtel vagy termikus eljárással

11 p. /75/ 4579/B/970

624.138.24

Talajszilárdítás injektálással
14 p. /99/ 4577/B/970

624.138.4

Talajszilárdítás vegyi uton bentonittal és bitumenes emulziókkal

13 p. /80/ 4578/B/970

628.3

543.3

628.543

Olajos szennyvizek olajtartalmának meghatározása /annotált/

9 p. /29/ 4403/B/970

628.3
628.192
351.79

Szennyvíztisztítás jogszabályai
Ausztriában, Csehszlovákiában, Ro-
mániában, Jugoszláviában, Szovjet-
unióban, USA-ban, Hollandiában
/annotált/
6 p. /13/ 4350/B/970

628.394
628.192
621.039.83

Édesvizek biológiai és szerves
anyag szennyezettségének radio-
aktiv sugárzásos kezelése
3 p. /11/ 4352/B/970

628.543.4
628.3
628.4

Méregtetők létesítése, mérgek,
mérgező anyagok hatástalanítása,
feldolgozása /kompozitálása, el-
égetése//annotált/
74 p. /284/ 4270/B/970

628.9/083.74/

Fénytechnikai előírások, szabvá-
nyok
7 p. /59/ 4444/B/970

628.91

Fényforrások
11 p. /94/ 4314/B/970

628.931

Világítási számítások
7 p. /48/ 4445/B/970

628.955

Világítástechnikai alapanyagok
12 p. /72/ 4349/B/970

628.971

Közvilágítás
9 p. /77/ 4443/B/970

628.971.7

Sport világítás
2 p. /12/ 4440/B/970

628.971.8

Járművilágítás
7 p. /56/ 4441/B/970

628.971.8:656.71

Repülőtéri világítás
3 p. /21/ 4442/B/970

628.973.3

Színpadai világítás
5 p. /35/ 4447/B/970

628.974

Disz- és reklámvilágítás
5 p. /39/ 4446/B/970

629.12.014.6

A Hitzler- és Jenckel-féle
hajókormány-berendezések szerke-
zeti megoldásai /annotált/
6 p. /15/ 4294/B/970

631.3-52
631.17

Automatizálás a mezőgazdasági gé-
pészetben /annotált/
42 p. /227/ 4561/B/970

- 637.427:591.465.24:543.7
 A tojánhéj kémiai analizise
 8 p. /44/ 4236/B/970
- 65.011.1
 Vállalati döntési rendszerek
 15 p. /118/ 4533/B/970
- 65.012.45
 Vállalati információs rendszer
 26 p. /211/ 4538/B/970
- 65.014
 Gazdasági rendszertechnika
 8 p. /65/ 4535/B/970
- 65.014:168.4
 Gazdasági rendszerelmélet
 7 p. /49/ 4536/B/970
- 656"313":65.012.2
 304"313"
 383/388
- Futurologia a közlekedésben
 11 p. /81/ 4315/B/970
- 658.32
 331.2
 Alkalmazotti alapszervezetek
 /besorolási és tarifarendszerek/
 1965-1970
 25 p. /195/ 4268/B/970
- 658.514
 658.524
 658.5.012.4
 621
 Termelésirányítás a gépgyártás-
 ban, különös tekintettel a kis
 és közepes sorozatu gyártásra
 18 p. /65/ 4560/B/970
- 658.52
 621
 658.51.014
 Gyártási rendszerek a gépiparban
 7 p. /37/ 4583/B/970
- 66.028
 665.45.004.3
 691.16.004.3
 621.86.067
 621.796.62
- Szilárd és folyékony anyag adago-
 lása
 9 p. /61/ 4530/B/970
- 661.122
 54-138
 Aeroszolképződés gyógyszerporlasz-
 tásnál /eloszlás és szemcseméret,
 porlasztott folyadék inhaláció/
 5 p. /27/ 4347/B/970
- 661.833.711
 Modern nátrium-formiát előállítá-
 si eljárások
 2 p. /6/ 4216/B/970
- 661.862.8.004.14
 546.623'226.004.14
 Aluminiumszulfát ipari felhasználá-
 sra
 5 p. /26/ 4263/B/970
- 661.938.076.5:656.073.2
 621.868.2
 Gázpalackok gépesített rakodása
 és biztonsági előírásai /annotált/
 3 p. /9/ 4402/B/970
- 661.993
 662.764.5
 Szén-monoxid tisztítási módszerei
 1 p. /5/ 4215/B/970

665.1/.3
621.798.147
678.5.06

Étolaj csomagolása műanyag üreges
testbe
4 p. /19/ 5000/B/970

666.04

Szilikátipari olvasztó és hőkeze-
lő berendezések
10 p. /86/ 4562/B/970

666.764.32
665.232.2

Műkorund /nyersanyag, gyártás, fel-
használás/. Az 1945-1970 közötti
évek magyar szakirodalmából
6 p. /47/ 4243/B/970

666.971.16
666.971.4
666.982.2

Műanyaghabarcsok
4 p. /24/ 4246/B/970

666.971.4
666.971.16

Cementkötésű /injektáló/ habarcsok
6 p. /30/ 4247/B/970

666.973.6

Gázbetonok kémiája és technológiája
12 p. /69/ 4313/B/970

669.111.29
669.162.1/.2
669.131.7

Nyersvas eredetének és összetételé-
nek, az olvasztás technológiájának
és a nyomelemeknek a hatása az ön-
töltés grafitjára, szövetére és
mechanikai tulajdonságaira
8 p. /43/ 4249/B/970

496

669.14.019
539.56

Acélok ridegedési problémája
19 p. /121/ 4435/B/970

669.273.7
621.762.242:66.094.1:621.326.7

Vákuumtechnikai és izzólámpa-
gyártási célokat szolgáló wolf-
ram-fémpor előállítás és vissza-
gálata, különös tekintettel a
wolframoxid hidrogénes redukció-
jára
8 p. /45/ 4244/B/970

677.494.674/.675
645.31
684.75

Szintetikus anyagok a függöny-
gyártásban
4 p. /26/ 4230/B/970

677.71/.72
614.8
620.169.1

Korszerű kötél szerkezet /SEALE-
WARRINGTON/ biztonságtechnikája
és élettartama
18 p. /135/ 4239/B/970

678.5-419.5:678.029.5

Műanyag szendvicselem /azbeszt-
szövet, papír mügyanta/ összeté-
telek gyártástechnológiája és
minőségi jellemzői /annotált/
8 p. /36/ 4234/B/970

678.664-405.8

Poliuretán habok
13 p. /102/ 4580/B/970

681.267.7

Elektronikus mérlegek
28 p. /222/ 4302/B/970